

BATI ETKİSİNDEKİ GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

<http://edebiyatokulu.com/>

Osmanlı Devleti'nin siyasi, askeri ve ekonomik açıdan Avrupa'nın gerisinde kalması devlet büyüklerini bazı tedbirler almaya zorlamış, bu alanlarda Avrupa'nın nasıl geliştiğinin öğrenilmesi için bazı gençler oraya eğitime gönderilmişti. Avrupa'ya, özellikle Fransa'ya giden gençler oradaki edebiyata hayran kalmış ve dönüşlerinde, gördükleri yenilikleri Türk edebiyatında uygulamaya başlamışlardır.

Değişiklikler önce siyasi alanda görülmüş ve 1839 yılında Gülhane Hatt-ı Hümayunu ilan edilmiştir. Bu fermanın en önemli yönü "insan haklarının korunacağını" garanti altına almasıydı. Bundan sonra değişimler birbirini izlemiş, özellikle 1860'tan sonra artık geri dönülmez bir yol açılmıştır. Sonuçta belli dönemler halinde günümüze kadar süren yeni bir edebiyat başlamıştır. Bu dönemleri şu şekilde sıralayabiliriz:

A- Tanzimat Dönemi

B- Servet-i Fünun Dönemi

C- Fecr-i Ati Dönemi

D- Milli Edebiyat Dönemi

E- Cumhuriyet Dönemi

A - TANZİMAT DÖNEMİ EDEBİYATI

- ✓ Bu dönem ilk özel gazete olan **Tercüman-ı Ahval** gazetesinin yayın hayatına atılmasıyla başlar.
- ✓ Bundan önce yayınlanan **Takvim-i Vekayi** (1831) resmi bir gazeteydi.
- ✓ **Ceride-i Havadis** (1840) ise yarı resmi bir gazete sayılırdı.
- ✓ İlk özel gazetenin çıkışıyla Batılı edebiyatı benimseyen sanatçılar bir yayın organına kavuşmuş oldular ve fikirlerini halka daha kolay anlatıp, savundukları görüşlere uygun eserler vermeye başladılar. Bundan sonra meydana gelen değişiklikleri türlere göre inceleyelim.

Tanzimat Döneminde Şiir

- ✓ Tanzimat edebiyatı sanatçıları her şeyden önce şiirin konusunu ve anlatımını değiştirdiler.
- ✓ Namık Kemal, "Lisan-ı Osmanî'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazalar" isimli uzun makalesinde şiirin:
 1. Fikrin gelişmesine ve halkın eğitilmesine olan büyük hizmetinden söz eder.
 2. Divan edebiyatının gerçekte ilgisizliğine, yapmacıklığına, boşluğuna şiddetle hücum eden Namık Kemal, edebiyatın yeniden düzenlenmesini ister.
 3. Bunun için de her şeyden önce yeni bir anlatım yolu, yeni bir dil bulunmasını gerekli görür.
 4. Dilin bir an önce konuşma diline yaklaştırılması gerektiğini savunur.
 5. Buna rağmen Tanzimat şiirinin dilinin sade olduğunu söylemek zordur.
- ✓ Tanzimat şiirinin Divan şiirine bağlı kaldığı unsurlar daha çok biçim alanındadır. Bu dönemde hece veznine olan ilgi biraz artmışsa da aruz eski hâkimiyetini sürdürmüş,
- ✓ Divan şiirinin nazım şekilleri aynen kullanılmıştır.
- ✓ Şiirin konusu değişmiş, aşk, hasret, ayrılık gibi kişisel konular bir yana bırakılmış, eşitlik, özgürlük adalet, hukuk gibi toplumsal konulara önem verilmiştir.
- ✓ Ancak bu, daha çok I. Tanzimatçılar denen **Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal** gibi sanatçılarda görülür.
- ✓ II. Tanzimatçılar denen **Recaizade Mahmut Ekrem, Hamit, Sezai**'de ise kişisel konular yeniden ele alınmıştır.

Tanzimat Döneminde Tiyatro

- Tanzimat dönemine gelinceye kadar edebiyatımızda Batılı anlamda sahne tiyatrosu görülmez. Ancak halk arasında Karagöz ile Hacivat, ortaoyunu, meddah gibi seyirlik oyunlar vardır.
- **Karagöz** bir kukla oyunudur. Değişik söz oyunları ile yanlış anlaşılabilir sözlerle güldürü unsuru sağlanır. Eğlendirme amacı taşır. Karagöz adlı cahil biriyle Hacivat adlı bilgili geçinen biri arasındaki atışmalarla sürer gider. Klişeleşmiş bölümleri vardır. Kuklaları oynatan kişi konuşmaları tek başına yapar.
- **Ortaoyunu** ise şehir meydanlarında ya da kendileri için hazırlanan yerlerde Pişekâr, Kavuklu, Zenne gibi sabit tiplerle oynanan güldürü amaçlı seyirlik oyundur. Şive taklitleri üzerine kurulu olan bu oyunda da kalıplaşmış konuşmalar ve bölümler vardır. Oyuncuların yeteneğine göre hazırlıksız, oyunun gelişine göre değişiklik konuşmalar da görülür.
- **Meddah** tek kişilik bir oyundur. Yüksekçe bir yere çıkan meddah, değişik şivelerle konuşarak anlattığı bir olayla güldürü oluşturur.
- Yukarıdaki sözü edilen oyunlar belli bir metne dayanmayan, oyuncuların oyun esnasındaki konuşmalarıyla oluşan oyunlardır. Eğitici bir amaç taşımaz.
- Tanzimat tiyatrosu ise bir okul sayılmış, halkın eğitilmesinde araç olarak kullanılmıştır. Bunlarda sosyal eğitim ön plandadır. Toplumda görülen aksaklıklara doğrudan doğruya dokunmak veya tarihin ibret verici olaylarını ele alıp onlardan ahlaki sonuçlar çıkarmak amaçlanmıştır.
- Tanzimat tiyatrosunda dil ve üslup konuşma diline ve üslubuna çok yaklaşmıştır. Fakat ikinci dönem Tanzimatçılarda bilhassa Hamit'in eserlerinde doğallığını gittikçe kaybetmiş, süslü, yapmacıklı bir hale gelmiştir.
- Tanzimat döneminin yayınlanan ilk tiyatro eseri Şinasi'nin Şair Evlenmesi adlı tek perdelik bir komedisidir.
- Tiyatro alanındaki en eğitici eserler ise Namık Kemal tarafından verilmiştir.

Tanzimat Döneminde Roman ve Hikâye

- Tanzimat döneminin edebiyatımıza kazandırdığı en önemli tür şüphesiz roman ve hikâyedir. Bundan önce edebiyatımızda böyle bir tür yoktu.
- Nesir alanında daha çok tarih, seyahatname gibi türler verilmiş, olay kaynaklı tür olarak mesneviler kullanılmıştır.
- Tanzimat, nesir alanında bir çığır açmış, onu şiirden daha etkili bir tür haline getirmiştir. Süsten, özentiden uzak, halkın okuması, bilgilenmesi amacıyla eserler ortaya koyulmuştur.
- Türk edebiyatında roman, çevirilerle başlamıştır. Bu alanda ilk eser **Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon** adlı Fransız yazardan çevirdiği **Telemak** adlı romandır.
- Birçok teknik kusurlarla dolu olan bu eserin, kahramanlarının yabancı olması, olayların yabancı bir ülkede geçmesi yüzünden halka yabancı olmasına rağmen büyük ilgi gördüğü söylenebilir. Bu ilgiyi, çevirinin büyük bir devlet adamı tarafından yapılmasına bağlayabiliriz.
- Konusuyla, kahramanlarıyla ilk Türk romanı ise **Şemseddin Sami'nin yazdığı Taaşuk-ı Talat ve Fitnat** adlı bir aşk romanıdır. Bu da birçok kusurla dolu basit bir eserdir.
- Edebi sayılabilecek ilk romanı ise **Namık Kemal** vermiş, **İntibah** adlı romanıyla roman türüne asıl kimliğini kazandırmıştır. Ancak bu romanın Batılı roman ölçülerinde olduğunu söylemek de pek doğru olmaz.
- Hikâye alanında ise yine ilk eserlerin Tanzimatla verildiğini söyleyebiliriz.
- Gerçi hikâyecilik halk arasında oldukça yaygındı. Özellikle Dede Korkut Hikâyeleri ile başlayan gerçeğe yakın olaylar, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin gibi halk hikâyeleriyle gelişmiştir.
- Bunlar kişinin ve toplumun gerçek hayatına oldukça bağlıdır.
- Dil ve üslup bakımından da, seslendikleri topluluğun konuşma diline ve üslubuna çok yakındır.
- Tanzimat yazarları karşılarında; bu hikâyeleri okuyan ve seven geniş bir halk topluluğu buldu.
- Özellikle Ahmet Mithat halk hikâyeleriyle Batılı hikâye tekniğini birleştirmeye çalıştı. Halk hikâyelerini modernleştirmeye çalışan hikâyeleriyle halkı okumaya alıştırmaya çalıştı. Letaif-i Rivayat adlı hikâye serisi bu alandaki ilk Batılı eserdir.
- Ancak modern anlamda hikâyecilik, ikinci **Tanzimatçılar** döneminde **Sami Paşazade Seza'i'nin "Küçük Şeyler"** adlı eserleriyle başlar.

1. Dönem Tanzimat Sanatçıları

<http://edebiyatokulu.com/>

- Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal'in oluşturduğu bu dönemde, sanat halka ulaşmakta bir araç olarak görülmüş, onun asıl görevinin "faydalı olmak" olduğu savunulmuştur.
- Faydalı olmayan sanatın boş bir uğraş olduğu düşüncesiyle güzellik ikinci plana itilmiştir. Tanzimat anlayışı dendiğinde çoğu zaman I. dönem kastedilmektedir. Bu dönem sanatçılarını inceleyelim:

İBRAHİM ŞİNASI

- ✓ Tanzimat edebiyatının ilk sanatçısı **Şinasi'** dir.
- ✓ Mustafa Reşit Paşa'nın Batıya gönderdiği ilk öğrencilerdendir.
- ✓ Bir kısım fikirleri edebiyatımıza ilk getiren, kurduğu gazetelerde bu fikirlerini yayarak, yeni edebiyatın temellerini atan odur.
- ✓ Gençliğinde Doğu ilimlerini öğrenmiş, Fransa'da kaldığı yıllarda da Batı edebiyatını tanımıştır. Fransa'dan geldikten sonra edindiği yeni fikirleri yaymak için gazeteciliğe atılmıştır.
- ✓ Şinasi aslında çok yetenekli bir sanatçı değildir. Onun edebiyatımızdaki önemi, sanatçılığından çok, yeni fikirlerle dolu olması ve bunu etrafındakilere yayarak yeni bir edebiyatın temellerini atmasındandır.
- ✓ Şiirlerinde halk dilini kullanmaya büyük özen göstermiş, dönemine göre oldukça sade şiirler yazmıştır.
- ✓ Tamamen yeni fikirlerle doldurduğu bu şiirlerinde Divan edebiyatı nazım şekillerini, aruzu kullanmıştır.
- ✓ Şiir alanındaki ilk eseri **Tercüme-i Manzume** adını verdiği küçük bir kitaptır. Fransız şiirinden özellikle Racine, La Fontaine ve Fenelon'dan çeviriler yaptığı bu eserle Klasik Fransız şiirini tanıtmayı amaç edinmiştir.
- ✓ Şiirlerinde akıla ve sağduyuya verdiği önemi ifade etmesi "Vahdet-i Zatına aklımca şahadet lazım" dizesi onun Klasisizmden etkilendiğini gösterir.
- ✓ Şiir alanında ikinci eseri Divan şiiri tarzındaki şiirlerini topladığı **Müntehebat-ı Eş'ar** adlı kitaptır. Bu kitapta bulunan "Milletim nev-i beşerdür vatanım ruy-ı zemin" dizesi, şairin ideolojisini de ortaya koyar.
- ✓ Şinasi'nin tiyatro alanındaki eseri ise **Şair Evlenmesi'** dir. Batılı tarzda yazılan bu ilk tiyatro eserinde görücü usulüyle evlenmenin eleştirildiği görülür. Eser tek perdelik bir komedidir. Eserde Batı tiyatro tekniğiyle halk tiyatrosunun birleştirildiği görülür.
- ✓ Şinasi'nin ayrıca Türk atasözlerini derlediği **Durub-ı Emsal-i Osmaniye** adlı eseri de edebiyatımız açısından önemlidir.

ZIYA PAŞA <http://edebiyatokulu.com/>

- ✓ Başlangıçta Divan edebiyatı kültürüyle yetişen ve o yolda şiirler söyleyen Ziya Paşa önce fikirleri yönüyle Batı'yı benimsedi. Ancak onun bu hareketlere sürekli bir bağlılık gösterdiği söylenemez.
- ✓ En güzel şiirlerini Divan tarzında söyleyen şair, Batılı tarzda pek başarılı değildir. Bu nedenle eskiden ayrılmayan, yeniyi ise tam bir benimseyişle uygulamaya fırsat bulamayan, ikilem içinde kalan bir sanatçı olmuştur.
- ✓ Ziya Paşa Tanzimat edebiyatının hemen bütün vasıflarını kendi sanatında toplamıştır.
- ✓ Tanzimat edebiyatını meydana getiren dört önemli etki onun şiirinde ve nesrinde görülür: Divan şiiri, mahallileşme cereyanı, âşık tarzı ve Batı etkisi.
- ✓ Çoğu şiiri hem şekil hem dil bakımından Divan şiiri sayılabilir. Bunun yanında bazı şiirleri halk şiirinin ölçü, şekil ve kafiyeleriyle söylenmiştir.
- ✓ Ziya Paşa'nın dil ve edebiyat hakkındaki görüşleri birbirini tutmuyordu.
- ✓ Londra'da Hürriyet Gazetesi'ne yazdığı "**Şiir ve İnşa**" adlı makalesinde Baki, Necati, Nef'i divanlarında görülen şiirleri Türk şiiri saymayan ve Nedim ve Vasıf'ın şarkıları da dâhil Divan edebiyatını kişiliksiz, melez bir edebiyat olmakla suçlayan Ziya Paşa, Halk şairlerini gerçek Türk şairi ve onların şiirlerini de gerçek Türk şiiri saymıştır.
- ✓ Daha sonra yazdığı **Harabat** adlı antolojide ise Türk şiirinin temelini Ahmet Paşa'nın, Necati'nin, Baki'nin attığını, halk şairlerinin şiirlerinin ise bir eşek anırması gibi olduğunu söyleyecek kadar birbirine ters düşünceleri savunmuştur.
- ✓ Ziya Paşa Âşık tarzında da Divan tarzında da başarılıdır. Özellikle terki-i bent ve terci-i bend'leri Divan şairlerinin yazdıklarından daha başarılıdır. Birçok beyiti vecize olacak niteliktedir.

- ✓ Ziya Paşa nesir alanında da birçok eser vermiştir. Nesir dili başlarda biraz süslü, secili iken zamanla daha sade ve oturaklı olmuştur.
- ✓ En önemli eseri hiciv tarzında yazdığı **Zafername** adlı manzumedir. Önce kaside şeklinde yazılan sonra tahmis şekline getirilen ve son olarak nesirle açıklanan bu eser devrin sadrazamı Ali Paşa aleyhine yazılmıştır.
- ✓ Diğer önemli eser, Ziya Paşa'nın Avrupa'dan döndükten sonra yazdığı **Harabat** isimli Divan edebiyatı antolojisi-dir. Üç cilt tutarındaki eserde Arap, İran, Türkiye ve Orta Asya Türkçesi şairlerinden seçilmiş şiirler vardır.
- ✓ Nesir alanındaki en önemli eserleri ise şüphesiz makaleleridir. Çoğu derlenmeyen bu makalelerde devrin Siyasi manzarası hakkında önemli bilgiler vardır. Ayrıca önceden de söz ettiğimiz **Şiir ve İnşa** adlı makalesi onun ününü artırmıştır.
- ✓ Nesir tarzındaki eserlerinden biri **Rüya** adlı küçük bir eserdir. Edebiyatımızda ilk röportaj sayılabilecek bu eser karşılıklı konuşma tarzında yazılmıştır. Yer yer sade bir dille yazılan eserde yine Sadrazam Ali Paşa'nın kötü idaresinden bahsedilmiş ve görevden alınması gerektiği vurgulanmıştır.
- ✓ Ziya Paşa'nın diğer nesir eseri **Defter-i Amal Mukaddimesi**'dir. Jean Jacques Rousseau'nun "İtiraf" adlı eserinden ilhamla yazıldığı anlaşılan bu eser Batılı anı türünün ilk örneklerindedir.

NAMIK KEMAL

- ❖ Batılı Türk edebiyatına kesin bir zafer sağlayan, sanatçı yönü oldukça güçlü şairdir.
- ❖ Kalemini yalnız bir sanat aracı olarak değil, aynı zamanda milli mücadele aracı olarak kullanan şairin amacını şöyle açıklayabiliriz: Türk halkına milli benliğini ve kendi değerlerini tanıtmak; ona hürriyet aşkı vermek ve özellikle ecdat kaniyle yoğrulmuş vatan topraklarını, uğruna şuurla can verebilir bir seviyede sevdirmek. Bu yönüyle şair haklı olarak **Vatan şairi** diye şöhret kazanmıştır.
- ❖ Namık Kemal, eski edebiyata aşırı, hatta çoğu zaman haksız bir şekilde saldırmış yeni edebiyatın yerleşmesine çalışmıştır.
- ❖ Çocukluğu ve ilk gençliği Divan şairlerinin arasında geçmiş ve bu dönemde güçlü şiirler yazmıştır.
- ❖ Namık Kemal'de vatan fikri çok güçlüdür. Ona göre vatan, sadece üzerinde doğulan ve yaşanan bir yer değildir. Vatan, kendi çocukları olan insanlar arasında dil birliği, menfaat birliği, fikir ve sevgi kardeşliği yaratan, mukaddes bir topraktır ki her taşı için bir can verilmiştir.
- ❖ Bütün insanları bir millet, dünyayı da tek vatan sayan Şinasi'ye ilk itiraz böylece Namık Kemal'den gelmiş oldu.
- ❖ Halka halk diliyle seslenmeyi amaçlayan I. Tanzimatçılar içinde, bunu geniş ölçüde gerçekleştiren Namık Kemal'dir.
- ❖ Özellikle tiyatro eserlerinde konuşma dilini kullanmıştır.
- ❖ Dilin kurallarının belirlenmesi gerektiğini, halkın kullandığı sözcüklerin, kullanıldığı gibi yazıya geçirilmesini, dilin doğal olması ve külfetli sanatlardan sıyrılması gerektiğini savunmuş, bu arzusunun gerçekleşmesi milli edebiyata nasip olmuştur.
- ❖ Namık Kemal hece ölçüsünü savunmakla beraber bunu şiirlerinde çok az kullanmıştır. Onu övmesi büyük ölçüde Divan şiirini eleştirmek içindi, yoksa Harzemşah piyesinin önsözünde heceye parmak hesabı deyip, onun ahenk sağlamaktan uzak olduğunu açıklamıştır.
- ❖ Kafiye de pek gerekli görmeyen Kemal aksine, şiirlerinde güçlü bir kafiye düzeni kurmuştur.
- ❖ Divan edebiyatını gerçek dışı suçlamalarla kötülemiş, onu çok renkli bir parça bohçasına benzetmiştir. İdealize edilmiş güzelleri ise gulyabanilere benzetmiştir. Bunları samimi olmaktan çok, sırf kötülemek için söylenmiş sözler olarak görebiliriz.
- ❖ Namık Kemal'in gerek şekil gerek içerik bakımından eski tarzda şiirleri önemli bir yer tutar. Onun eski şekillerle yeni fikirleri işlediği şiirleri büyük sevgi ve şöhret kazanmıştır.
- ❖ Gazellerinden oluşan Divan'ı o hayatta iken yayınlanmıştır. Asıl vatan şiirleri bu Divan'ın içinde değildir.
- ❖ Namık Kemal'in nesri şiirinden daha üstündür. Sağlam bir nesir dili, hareketli, bilgili, fikir ve heyecan cümleleri, delilli, mantıklı ve inandırıcı bir üslup, yazılmaktan çok haykırılmak içinmiş gibi seslendirilen dil, nesrinin ayırıcı nitelikleridir.
- ❖ Onun nesrinde süs, tumturak, seci devam etti. Ancak bu, onun okunmasına engel olmadı.
- ❖ Nesir alanında en önemli eserleri şüphesiz romanlarıdır. İlk romanı **İntibah** adını taşır. Eser "Son Pişmanlık" adıyla Magosa'da yazılmış; bu ad sonra değiştirilmiştir.
- ❖ Bu romanda bir aile konusu ele alınmıştır. Kötü kadınların ihtiras ve entrikalarına kapılarak hem kendilerini hem başkalarını mahveden gençlerin romanıdır bu.

- ❖ Roman oldukça sade bir dille yazılmıştır. Olayların akışı, kahramanların tek yönlülüğü, iyilerin hep iyi kötülerin hep kötü gösterilmesi yönüyle yazarın Romantizm'in etkisinde olduğu söylenebilir.
- ❖ **Cezmi** adlı ikinci romanında ise yazar tarihi bir olayı anlatır. II. Selim zamanında İranlılarla yapılan bir savaşın anlatıldığı romanda, roman kahramanı Cezmi vatansever bir askerdir. Roman onun başından geçen olayları anlatır. Bu esere ilk tarihi roman diyebiliriz. Eserde yine Romantizm'in tesirleri görülür.
- ❖ Namık Kemal'in bol eser verdiği diğer bir tür, tiyatrodur. "Bir milletin güzel söyleyiş kudreti, edebiyatında; edebiyatın da en canlı ifadesi, tiyatrosunda belli olur." diyen yazar, bu türe özel bir önem vermiştir.
- ❖ En önemli tiyatro eseri **Vatan Yahut Silistre** adlı oyunudur. 4 perdelik olan bu eser Tuna kıyısındaki Silistre kalesini Ruslara karşı bir buçuk ay koruyan ve sonunda Rusları yenen Türk askerlerinden ilhamla yazılmıştır. Oynandığı zaman büyük yankı uyandıran bu eser, yazarın Magosa'ya sürülmesine neden olmuştur.
- ❖ Diğer tiyatro eserleri istibdat ve zulme karşı çıkışı anlatan **Gülnihal**,
- ❖ Bir aile dramının anlatıldığı **Zavallı Çocuk**,
- ❖ Kötü bir kadının topluma zararlarını anlatan **Akif Bey**, Harzemşahlar Devleti'nin son hükümdarının hayatını anlatan **Celalettin Harzemşah**,
- ❖ Hindistan'da bir sarayda geçen bir olayın anlatıldığı **Kara Bela** adlı eserleridir.
- ❖ Bunların dışında, gazetelerde yayınlanan birçok eleştiri yazısı, makaleleri, mektupları da vardır yazarın. Özellikle Ziya Paşa'nın Divan şiirini öven Harabat antolojisini eleştirdiği **Tahrib-i Harabat** ve **Takip** adlı eleştirileri ünlüdür.
- ❖ Edebiyata ait fikirlerini anlattığı Mukaddime-i Celal adlı önsöz yazısı da önemlidir. Bunların dışında **Bahar-ı Daanış Mukaddimesi**, **Renan Müdafaaamesi** adlı çevirileri de vardır.

2. Dönem Tanzimat Sanatçıları

Halk için sanat, sade dil için sanat, vatan için, hürriyet için sanat amacıyla çalışan birinci Tanzimatçıları sanatı memleketin siyasi hayatıyla birleştirme yoluna gitmişlerdi. II. Dönemdekiler ise sanat için sanat anlayışına daha yakın ve daha bağlı bulunuyorlardı. Mümkün olduğunca siyasi ideolojilerden uzak duruyor, hiç olmazsa bu sahada aktif faaliyette bulunmuyorlardı. Bunlar Batılı edebiyatın vasıflarına daha uygun eserler veriyorlardı. II. dönemin sanatçıları olan Rezaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan ve Sami Paşazade Sezai'yi ayrıntılarıyla görelim.

RECAİZADE MAHMUT EKREM

- ✓ Ekrem, yeni ve eski tarz şairliği, tiyatro ve roman yazarlığının yanında, devrinin genç nesillerine edebiyatı öğretmesiyle tanınmış bir Tanzimat yazarıdır.
- ✓ Onun şiir ve düzyazı eserlerini oluşturan dil, sanat ve söyleyiş unsurlarında Divan şiirinin devamı, halk söyleyişinin akisleri ve bunların üstünde gibi görünen bir Fransız edebiyatı etkisi vardır.
- ✓ Bir şiir ve edebiyat eleştirmeni olduğu ve edebi bilgiler kitabı yazdığı halde onun şiirlerinde nazım tekniği ortadan yukarıda değildir.
- ✓ Dudaklarda kalacak kudrette güçlü dizeleri sayılıdır. Şiirlerinde ölçü ve kafiye gereği uydurulmuş, doldurma dizeler vardır.
- ✓ Şiirde **kulak için kafiye** görüşünü ortaya atan ve bu yönüyle şiirde çığır açan Ekrem'de nesir dili daha güçlüdür.
- ✓ Nesirlerinde his ve hayal âleminde gerçek hayat sahnelerine kolayca geçebildiği görülür.
- ✓ Hemen bütün eserlerinde sanat için sanat görüşünü savunan Ekrem öğrencilerine ve çevresine edebi bilgiler zevki veriyor, edebi eserler üzerinde durma, düşünme yollarını öğretiyor, onları değerlendirme yollarını gösteriyordu.
- ✓ Rezaizade şiir, hikâye, roman, tiyatro, eleştiri, araştırma alanlarında eser vermiştir.
- ✓ **Nağme-i Seher**, **Yadigâr-ı Şebap** ve üç ayrı cilt halinde yayınladığı **Zemzeme** adlı şiir kitapları vardır. Bu kitaplarla Muallim Naci **Demdeme** adlı kitapla karşılık vermiş ve aralarında eski ve yeni edebiyatın özellikleriyle ilgili büyük tartışmalar başlamıştır.
- ✓ Ekrem'in, ayrıca, ölen oğlu Nijad için yazdığı şiirleri koyduğu, yine onunla ilgili nesir, yazıları da bulunan **Pej-mürde** adlı eseri de önemlidir.

- ✓ Rezaizade'nin nesir türündeki en önemli eseri **Araba Sevdası** adlı romanıdır. Eserde bilinçsizce Batıyı taklit eden Bihruz Bey'in ne hallere düştüğü anlatılır. Yer yer realist çizgilerle ve ince bir eleştiriyile, böyle insanlar göz önüne serilir.
- ✓ Nesir alanındaki bir diğer eseri de **Afife Anjelik** isimli tiyatrodur. **Vuslat yahut Süreksiz Sevinç, Atala** diğer tiyatrolarıdır. Bunlar pek başarılı eserler sayılmaz. Bu alandaki en başarılı eseri **Çok Bilen Çok Yanılır** adlı komedidir.
- ✓ Rezaizade'nin yazdığı en önemli eser **Talim-i Edebiyat** adlı edebi bilgiler kitabıdır. Ders kitabı olarak hazırlanan eser yeni edebiyat için önemli bilgiler verir.
- ✓ Yazarın ayrıca **Takdir-i Elhan** adlı eleştiri eseri de vardır. Yazar ayrıca birçok Romantik Fransız şairinin şiirlerini Türkçeye çevirmiştir.

ABDÜLHAK HAMİT TARHAN

- İkinci dönem Tanzimatçılar arasında Batıyı daha iyi anlayan ve çok hızlı değişiklikler yapan kudretli, üretken bir şairdir.
- Büyükelçilik göreviyle hem Doğu hem Batı ülkelerinde görev yaptığından, eserlerinde bu medeniyetlerin dil, kültür, sanat, inanç unsurlarıyla, sosyal hayatlarını, yan yana getirebilmiştir.
- Hamid bazen şiiri tiyatrolaştırmış, bazen tiyatroya hikâye çeşnisi vermiştir.
- Şekilde ve söyleyişte belli kurallara bağlı kalmak, onun yapmak istediği ama yapamadığı şeylerdendir.
- Onda ölçü, kafiye hatta dil ve cümle kaygısı genellikle ikinci plana bırakılmıştır. Bu nedenle eserlerinde dil kusurlarına sık sık rastlanır.
- Şiirde tezada, şaşırtmacaya yer vermiş ve engin bir lirizm oluşturmuştur. Şiirlerinde Romantizm'in tesiri görülür.
- Şiirlerinde, işlediği konular açısından da bir uyum görülmez. Bir kısmında doğa güzellikleri, bir kısmında renkli şehir hayatları, bir kısmında vatan, millet, diğerinde ahlak hocalığı görülen şiirlerinde vazgeçmediği tek yön sanatı sanat için yapmaktır.
- Hamit tiyatro alanında da oldukça bol eser vermiştir. Ancak bunların çoğu sahnelenmek için değil okunmak içindir.
- Çoğunun dili ağır, üslubu sanatlıdır. Hatta kahramanlar bazen ruhlar, ölümler ya da hayali varlıklardır.
- Tiyatrolarının bir kısmını aruzla, bir kısmını heceyle kimisini de nesirle yazmıştır.
- Hamid'in ilk tiyatro eseri **Mecara-yı Aşk** adlı dört perdelik eserdir.
- Rumeli Türkleri arasında geçen bir olayın anlatıldığı **Sabr-u Sebat** adlı eserin dili oldukça sadedir.
- **Duhter-i Hindu, Nesteren, Tarık, Eşber, Finten** ünlü tiyatrolarıdır.
- Hamid'in birçok şiir kitabı da vardır. Kimisinin Batı şekilleriyle söylendiği, kısmen serbest bir biçimde yazıldığı şiirlerinin bulunduğu Belde adlı şiir kitabında, Fransızca sözcüklerin de şiire girdiği görülür.
- Pastoral şiirin ilk örneklerinin verildiği, serbest biçimdeki şiirlerin bulunduğu kitaba ise **Sahra** ismini vermiştir şair.
- Ölen karısının ardından duyduğu üzüntüyü anlattığı **Makber** adlı şiir kitabı ise şairin adını ebedileştirmiştir. Şekil olarak daha muntazam, ölçülü, kafiyeli şiirlerin bulunduğu bu eser, musiki yönüyle de güçlüdür.
- Aynı konuyu işleyen ancak Makber kadar başarılı sayılamayacak **Ölü, Bunlar Odur, Hacle** gibi şiir kitapları da vardır.
- Hamid'in mesnevi biçiminde yazdığı, Çamlıca'da yaşanmış bir aşk hikâyesini anlattığı **Garam** adlı kitabı da önemlidir.

SAMİPAŞAZADE SEZAI

- ❖ Tanzimat döneminin Batılı hikâye yazarıdır.
- ❖ Edebiyatın başka türlerinde de eser vermiş olmasına rağmen o, hikâye ve roman yazarı olarak tanınır.
- ❖ Tanzimat edebiyatının ikinci döneminde Fransız Realizm'ini temsil eden yazarlardandır.
- ❖ Romanında Romantik çizgiler bulunmasına rağmen onun eserlerine Realist anlayışı uyguladığı görülür.
- ❖ Namık Kemal'in Romantik anlayışından Sezai'nin Realist anlayışına geçiş yapan II. dönem Tanzimatçılar, asıl realist olan Servet-i Fünunculara zemin hazırlamışlardır.
- ❖ Arada bir küçük şiir denemeleri de olmakla beraber, Sezai daha çok nesirler, siyasi, edebi makaleler, küçük ve büyük hikâyeler ve hatıralar yazmakla tanınmıştır.
- ❖ Eserlerini sanat için sanat görünüşüne bağlı olarak yazan sanatçının en önemli eseri **Sergüzeşt** romanıdır. Romanın konusu, o yıllarda devam etmekte olan beyaz esir ticaretidir. Eserde Kafkaslardan kaçırılıp ona buna satılan genç kızlardan birinin başından geçen olaylar anlatılır.
- ❖ Sezai'nin diğer önemli eseri **Küçük Şeyler** adlı hikâye kitabıdır. Eserdeki bazı hikâyeler çeviridir.
- ❖ Küçük Şeyler'den sonraki hikâyelerinden başka, nesirlerini topladığı bir diğer eseri de **Rumuz'ül Edep** adını taşır.
- ❖ **İclal** adlı eserinde yine değişik yazıları ve şiirleri bulunur.
- ❖ Sezai'nin ilk eseri ise **Şir** adlı bir piyestir. Bu eser, olayın Afganistan'da geçtiği düzyazıyla yazılmış bir trajedidir. Ancak pek başarılı bir eser sayılmaz.

AHMET MİTHAT EFENDİ

- Tanzimat devrinde, ilmin ve edebiyatın hemen her alanında eser vererek ve bunları halk diliyle yazıp halk seviyesine ve halk zevkine göre düzenleyerek halk için çok faydalı bir edebi hareket yapmayı başarmış ansiklopedist bir yazardır.
- O yazılarıyla bir halk okulu kurmuş ve bunu hayatı boyunca sürdürmüş bir hâce-i evvel (ilk öğretmen)dir.
- Onun eserlerinde derin bir bilgi veya eserlerin kalıcılığını sağlayacak bir sanat üstünlüğünü aramak boşunadır.
- Yazdıklarının yaşamasını değilse bile Türkiye'de, okuyan bir halk zümresinin oluşmasını sağlayan Mithat Efendi, görevini yerine getirmiştir.
- Teknik açıdan kusurlu eserlerin okuyucu bulması, onları yazarken yazarın kullandığı, halka hoş gelen sade bir dilin, halkta merak uyandıracak unsurlarla birleşmiş olmasındandır.
- Yer yer bir ev dili, mahalle dili ve bu dillere ait halk deyimleri, eserlerine ayrı bir tat verir.
- Tarih, coğrafya, felsefe, biyoloji, fizik gibi birçok dilde eser veren yazarın en çok sevdiği tür, hikâye ve romandır. Bu alanda onun 82 eseri vardır.
- **Letaif-i Rivayat** adlı 24 kitaplık bir hikâye dizisi vardır. Bunların kimileri Batı'daki eserlerden adapte edilmiştir. Bu eserlerde abartılı bir Romantizm görülür. Olması mümkün gözükmeyen olayların hikâye edildiği bu eserler sürükleyiciliği yönüyle kendini okutmuştur.
- En ünlü romanları, **Hasan Mellah**, **Hüseyin Fellah**, **Dünyaya İkinci Geliş**, **Felatun Bey'le Rakım Efendi**, **Dürdane Hanım** v.s. 'dir.
- Ahmet Mithat Efendi bazı tiyatro denemeleri de yapmışsa da bu alanda pek başarılı olamamıştır.

NABİZADE NAZIM

- ❖ Tanzimat edebiyatının Servet-i Fünun'a döneceği dönemde yetişen ve arada bir yeni anlayışla şiirler de söyleyen Nabizade Nazım, bu geçiş dönemi yazarları içinde realist hikâye yazmaya özen gösteren bir romancıdır.
- ❖ Edebiyatımızda ilk köy ve köylü gerçeklerini anlatan **Karabibik** adlı eseri vardır. Romandan çok uzun hikâye özelliği gösteren bu eserin diğer bir önemi, yazarın, hikâyenin önsözünde de belirttiği gibi Emile Zola, Alphonse Daudet gibi yazmaya özenmesidir. Ayrıca yazar köylüleri, seçtiği çevrenin diliyle konuşturmuştur.
- ❖ Yazarın ikinci önemli eseri **Zehra** adlı romanıdır. Romanda psikolojik tahlillere özellikle yer verildiği görülür.

AHMET VEFİK PAŞA

- ✓ Türk tiyatrosunun oluşmasında çok büyük katkıları olan yazar, özellikle Moliere'den yaptığı çevirilerle tanınır.
- ✓ Çevirilerinde halk diline, yerli ağızlara yer vermiş ve sahnelenen eserlerin halk tarafından sevilmesini sağlamıştır.
- ✓ Yazarın en önemli hizmetlerinden biri de Bursa'da kendi adıyla tiyatro açarak, tiyatroyu Anadolu'ya yaymasıdır.
- ✓ Moliere'den on altı eser çeviren yazarın **Zor Nikâh, Zoraki Tabip** adlı çevirileri çok sevilmiştir.

ŞEMSEDDİN SAMİ

- Tanzimat edebiyatının dil alanında önemli eserler veren sanatçısıdır. Özellikle Fransızcadan Türkçeye, Türkçeden Fransızcaya çevirdiği önemli sözlükleri vardır.
- Birçok dili çok rahat konuşan yazarın dilimize kazandırdığı en önemli eseri ise **Kamus-ı Türkî** adlı sözlüktür.
- Türk dilinin sadeleşmesi yolunda önemli gayretleri olan yazarın, dilin nasıl sadeleştirilebileceği hakkındaki fikirleri kendinden sonrakilerce örnek alınmıştır.
- Avrupalı Türkologların çalışmalarıyla yakından ilgilenen yazar Orhun Abideleri'ni ve Kutadgu Bilig'i Türkiye Türkçesine ilk çeviren kişi olmuştur.
- Bunların dışında teknik olarak çok da başarılı sayılmayan ilk Türk romanı onun, **Taaşuk-ı Talat ve Fitnat** adlı eseridir. Yazarın ayrıca tiyatro alanında da eserleri vardır.

TANZİMAT EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

<http://edebiyatokulu.com/>

1. O güne dek şiire girmeyen eşitlik, özgürlük adalet fikirleri, şiirin temel konusu olmuştur.
2. Şiirde biçim değişikliğine pek gidilmemiş, aruz ölçüsü, nazım şekilleri, beyit nazım birimi kullanılmıştır. Ancak II. dönem Tanzimatçılarda az da olsa değişmeler vardır.
3. Dilde sadeleşme istenmiş ancak yeterince başarılamamıştır.
4. O güne dek edebiyatımızda görülmeyen, roman, hikâye, makale gibi nesir türleri kullanılmıştır.
5. I. dönemde toplum için sanat; II. dönemde sanat için sanat görüşü hâkimdir.
6. I. dönemdekiler daha çok Romantizm'in, II. dönemdekiler Realizm'in tesiri altındadır.
7. Tiyatro türü özel bir önem kazanmış, tiyatro bir eğitim yuvası olarak görülmüştür.
8. Tanzimatçıların çoğu devlet adamıdır. Bu yüzden siyasetle sürekli iç içe bulunmuşlardır. Bu da onların edebi özelliklerini etkilemiştir.
9. Batı edebiyatına, özellikle Fransız edebiyatına büyük ilgi gösterilmiş, birçok Fransızca eser Türkçeye çevrilmiştir.

<http://edebiyatokulu.com/> Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi